

WERINON

— UITGAVE VAN DE —
HISTORISCHE KRING · NEDERHORST DEN BERG
—

DECEMBER 1998 · NR 32



Nederhorst den Berg, Cofé „Neutrael“

Historische Kring Nederhorst den Berg

Bestuur	Voorzitter	J.E. Jansen Dammerweg 15E 1394 GM NdB, tel. 0294-254152
	Secretaris	A.M.E. Baar Torenweg 9 1394 EA NdB, tel. 0294-251804
	Penningmeester	C. Schoordijk - Snoek Vincent van Goghstraat 6 1394 BE NdB, tel. 0294-253119
	Leden	J.F.A. Baar Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309 K. Scherpenhuijsen Overmeerseweg 76 1394 BE NdB, tel. 0294-251727 R.J. Verkaik Pieter de Hooghlaan 24 1394 GK NdB, tel. 0294-254317
Redactie		G.J.M. Baar Zoddeland 26 1394 KR NdB, tel. 0294-254368 T. Griffioen Kuijerpadij 6 1394 DA NdB, tel. 0294-254106 J.F.A. Baar Kerkstraat 6 1394 CX NdB, tel. 0294-254309
Tekstverwerking		N.W.J. Breed Fazantelaan 1 1394 CH NdB, tel. 0294-251645
Omslag, ontwerp en technische realisatie		P. Griffioen Lange Wetering 11 1394 KC NdB, tel. 0294-254603
Lidmaatschap		f 25,— per jaar Bankrekeningnr. 32.82.24.138 RABOBANK Nederhorst den Berg girek.nr. van de bank: 368387

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Nederhorst den Berg

Historische Kring



december 1998, nummer 32

jaargang 8

opgericht: januari 1988

Inhoud:

- 2 - Mededelingen en Berichten
- 10 - Van de kaart - Ruud Verkaik
- 12 - De familie Hardewel in Nederhorst den Berg
in de 18 eeuw - Els N.G. van Damme
- 23 - Zomaar iemand - Gerard Baar

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

JUBILEUM: TIEN JAAR HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG.

Dinsdag 13 oktober werd gevierd, dat de Historische Kring Nederhorst den Berg tien jaar geleden opgericht werd.

De leden hadden al kennis kunnen nemen van de Jubileumuitgave van WERINON met o.a. een overzicht van de activiteiten in die 10 jaar, artikelen over de Prutmolen, de hoepelbuigers en Stilhorn.

Speciaal voor dit jubileum werd uit bestaand materiaal van de HKN een video-film samengesteld: "Nederhorst den Berg door de jaren heen", met impressies, beelden, activiteiten en foto's van de gemeente.

Voorzitter Jansen kon liefst 200 belangstellenden verwelkomen. De Grote Zaal van het Spieghelhuys was haast te klein. Uit alle hoeken en gaten werden zitplaatsen aangesleept, maar toch moesten er nog mensen blijven staan.

Loco-burgemeester Nagel en de heer Ruiter van de Rabobank kregen, vanwege de subsidiebijdrage, een exemplaar van de videofilm overhandigd. Ook het Anjerfonds zou verblijd worden met een kopie.

Na een korte toelichting van Ruud Verkaik kon dan eindelijk de band worden gestart.

Beelden uit het verre en recente verleden verschenen op het grote scherm: De Reevaart, het Stedenspel, de brug, 110 jaar Horstermeer, ijspret, de Hinderdam, de exposities van de Historische Kring, kortom een overvloed van beelden en impressies, waard om nog eens rustig bekeken te worden.

Zo'n 75 aanwezigen bestelden spontaan een exemplaar van dit historisch document. Bovendien konden 18 nieuwe leden ingeschreven worden.

Na de vertoning van de video bleven vele aanwezigen nog geruime tijd napraten. Het werd een gezellig samenzijn.

De Jubileumuitgave van WERINON is, zolang de voorraad strekt, te verkrijgen bij Drogisterij "Elisa" in de Brugstraat. De videoband

“Nederhorst den Berg door de jaren heen” kunt u kopen bij “Elisa” en tevens bij Brinkers Mode en Textiel, Dammerweg 2.

Tijdens de jubileumactiviteiten hebben zich, tot op heden, 26 nieuwe leden aangemeld. Wij zullen er voor zorgen, dat ze hiervan geen spijt krijgen. Overigens zijn nog meer leden van harte welkom. We zijn nog niet bij een ledental van 300 en kunnen nog verder doorgroeien.

In het Jubileumfonds is f. 700,-- gestort. Hartelijk dank voor deze welkome bijdrage.

BEELDMATERIAAL

Wij zouden ons kunnen voorstellen, dat u bij het zien van “Nederhorst den Berg door de jaren heen” gedacht heeft: “Hé, hebben ze daar geen beelden van?” of “Ik heb ook nog wel een filmpje van ...”, een Sinterklaasintocht, een Pleinfeest, de Ronde van Overmeer, Carnaval, Koninginnefeest, Zomerspektakel, een verandering, het opbouwen of afbreken van een bouwwerk, noem maar op Oud is mooi, recent mag ook, dat wordt vanzelf oud. Kijk uw archief eens na, wie weet zit er iets tussen, waarvan het best de moeite waard is om onder te brengen bij de Historische Kring, zodat meer mensen er van kunnen genieten of kunnen gebruiken. Neemt u rustig contact op met Ruud Verkaik, P. de Hooghlaan 24, tel. 254317 of Jan Baar, Kerkstraat 6, tel. 254309. We zijn benieuwd.

HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Programma 1999 *)

- vrijdag 19 februari:
jaarvergadering met Lezing/dia-presentatie over Molens door de heer Pouw uit Naarden, uiteraard met extra aandacht voor de Bergse molens en die in de directe omgeving.

- vrijdag 16 april:
lezing met dia-presentatie over de verdwenen buitenplaatsen in Nederhorst den Berg , door mw. E. Joesse-van Damme.
- zaterdag 5 juni:
zomercursie: Themadag over de Stelling van Amsterdam, met lezing door de heer R. Zeller en boottocht/ excursie naar Pampus.
- september:
fietstocht langs de verdwenen buitenplaatsen in Nederhorst den Berg. Aan de hand van routebeschrijving + toelichting met wetenswaardigheden.

*) de lezingen zijn in de grote zaal van het Spiegelhuys

INHOUD WERINON

Uit de verschenen nummers van WERINON is een index van de verhalen, onderzoeken, beschrijvingen, lezingen, gedichten en herinneringen samengesteld.

Deze index – alfabetisch op naam van de auteur – is te verkrijgen bij de redactie, Kuijerpap 6, tel. 254106 of af te halen op maandagavond tussen 19.30 en 21.30 uur in de Sporthal (bovenverdieping) “DE BLIJK”, Blijklaan 2.

HUISVESTING HISTORISCHE KRING

Sinds enige tijd heeft de Historische Kring de beschikking over een nieuwe ruimte. In Sporthal De Blijk, Blijklaan 2, op de bovenverdieping, wordt het eigen onderkomen ingericht.

De meeste bezittingen en collecties zijn inmiddels overgebracht. Ook is de ruimte ondertussen van meubilair en verlichting voorzien, zodat het al aardig op een geschikte werk- en ontvangstruimte begint te lijken.

Vanaf nu kunt u elke maandagavond van half 8 tot half 10 terecht voor inlichtingen, om historisch materiaal te bekijken of om welke reden dan ook. Wij zullen u graag behulpzaam zijn.

Ook als u denkt iets te bezitten van historische waarde en dat voor de toekomst wil behouden, kunt u rustig binnenlopen. Een afspraak maken is niet nodig.

Als u niet op maandag kunt, valt er altijd iets te regelen. Even een telefoontje en 't zal wel in orde komen. Ruud Verkaik, tel. 254317 of Jan Baar, tel. 254309.

Wij hopen, dat deze nieuwe fase in het bestaan van de Kring veel moois zal opleveren.

WERKGROEP DOCUMENTATIE

Sinds 1990 heeft Mevr. Schilder alles wat over Nederhorst den Berg bericht werd in de kranten en weekbladen uitgeknipt en ingeplakt. Sinds enige tijd heeft Annie Versloot deze taak overgenomen.

In de loop der jaren is er uiteraard een flinke collectie knipsels ontstaan. Marc van Poeteren is sinds enige tijd bezig de verzameling toegankelijk te maken.

De knipsels zullen naar onderwerp gerubriceerd worden, zodat het gemakkelijk zal zijn alles over een bepaalde zaak op te zoeken. Te zijner tijd zal het resultaat voor de leden beschikbaar komen.

WERKGROEP EXPOSITIE

De voor oktober 1999 geplande expositie over de Middenstand van Nederhorst den Berg wordt uitgesteld. Het samenstellen van de videoband, de inrichting van het onderkomen en de ordening van het materiaal heeft veel tijd en aandacht nodig. Maar van uitstel komt beslist geen afstel. U hoort van ons.

EXPOSITIES

- James de Rijk, Hilversums veeschilder (1806-1882) – Goois Museum, Kerkbrink (t/m 3 jan. 1999).
- De geschiedenis van Maarssen, Vecht en buitenplaatsen - Museum Maarssen, Diependaalsedijk 19b (bij het gemeentehuis).

- De Schat van Sint Victor. Religieuze kunst uit Xanten. - Catharijne Convent, Utrecht (t/m 22 nov. 1998).
- Nieuwjaarswensen. - Gemeentemuseum Weesp. (rond de jaarwisseling 1998/1999).
- Wonen in Arcadië – Noordbrabants Museum Den Bosch. Het kasteelleven van particulier bewoonde kastelen. (t/m 10 jan. 1999).

LITERATUUR

De Zegepralende Vecht (1719). Fascimile uitgave, Breukelen 1998. Met de 12 prenten van Petersburg en een nabeschuiving van A.J.A.M. Lisman.

CURSUSPROGRAMMA 1998/1999 van de Stichting Regionale Geschiedbeoefening Noord-Holland

Er is nog gelegenheid om zich op te geven voor een van de cursussen. Hier volgt een greep uit het aanbod.

- + Archiefbeheer voor Cultuurhistorische Verenigingen.
Gemeentearchief Zaanstad. 3 lessen. 11, 18 en 25 jan. 1999.
 - + Waterschapsgeschiedenis.
Regionaal Archief Alkmaar. 4 lessen, vanaf 26 jan. 1999.
 - + Huizenonderzoek.
Gemeentearchief Zaanstad. 6 lessen, vanaf 22 febr. 1999.
 - + Notariele archieven.
Rijksarchief Haarlem. 2 lessen, 16 en 30 jan. 1999.
 - + Kadaster, Eigendom en Gebruik van Onroerend Goed.
Rijksarchief Haarlem, 2 lessen in mrt/apr. 1999.
- Nadere informatie bij Jan Baar, Kerkstraat 6, tel. 254309.

EXCURSIE LOENEN AAN DE VECHT

Vrijdag 12 juni jl. verzamelden 25 belangstellenden zich bij de Taveerne "de Paardestal" in het centrum van Loenen. Leden van de Historische Kring Gemeente Loenen stonden klaar voor de rondleiding door de historische kern van Loenen aan de Vecht. De oude Ludgeruskerk werd uitgebreid bezichtigd en veel van de historie van deze pseudo-basiliek met de kenmerkende scheve toren werd op boeiende wijze verteld. Met orgelmuziek werden de bezoekers uitgeleide gedaan.

Daarna volgde een mooie zomeravondwandeling door de prachtige dorpskern, gekruide met vele interessante wetenswaardigheden en leuke anekdotes. Vooral de "Mooiste Dorpsstraat van Nederland" kreeg veel aandacht.

Een mooie, zeer interessante avond.

RECTIFICATIE

In het artikel over de Prutpoldermolen in het jubileumnummer (okt. 1998, nr. 31) van Werinon is gemeld, dat er heden nog 80 watermolens in Nederland aanwezig zijn. Dat betreft evenwel de waterradmolens. Van de polderwatermolens zijn er volgens het boekje "Het Nederlandse Molenbestand" nog een kleine 400 over.

Het bestuur van de Historische Kring Nederhorst den Berg wenst haar leden prettige feestdagen en een voorspoedig 1999.

SCHENKINGEN

- Twee kaarten Meeruiterdijksepolder, ongeveer 1950 – W. Tamming.
- Foto Stolpboerderij Horstermeer – B.v.d.Gun.
- Foto's Overhaal Hageman, Eilandseweg – L. Pouw-Stalenhoef.
- Foto's Huizenadvertenties – Aalberts Makelaar.
- Video 't Gooi 1924-1939, Polygoonjournaal – J. Goudberg.
- Keur Blijkpolder 1965 – Gemeente.
- Keur Spiegelpolder 1967 – Gemeente.
- Historische Bibliografie voor 't gebied Tussen Vecht en Eem. Titelbeschrijvingen –TVE.
- Overdruk HN. 4 juli 1998 – “Alleen met het lege landschap”. P.J.C. Gabriel – J.W. van Leijenhorst
- Walden-krant 1998 – D. van Wichem.
- Een tafel – J.W.M. Baar-van Benschop.
- Twee foto's de Goog/Ankeveensepad – E. Boeve.
- Nederlandse Historiën. De Horstermeer 100 jaar droog – K. Kostelijk.
- Programma Parochiefeestavond t.g.v. het Priesterwijdingsfeest van J.W. Besemer en L.J. Wenneker, mei 1959 – R.K. Toneelvereniging D.O.K. Toneelstuk “Kinderen van ons volk” (A. Coolen) – A.v.d.Laan.
- Feestlied t.g.v. Jubileum Dr. L. Roelofsen, 1930 – 1955 – A.v.d. Laan.
- Reglement van de Afd. Nederhorst den Berg van de R.K. Staatspartij , 1936 – G.J.M. Baar.
- Foto Café Bak, Dammerweg – Hr. Alevé, Amersfoort.
- Luchtfoto tuinderij “Stilhorn”, Kleine Eiland – J. Welle.
- Fr. Van Eeden: “Sadhana” I en II, H.W. van Tricht: “Fr. Van Eeden. Denker en Strijder” en Fr. Van Eeden: “De Kleine Johannes” - J. van Huisstede (Dwarsweg).
- H. van Huisstede: “De Bergse Vakbeweging”. 1904 – 1985 – J. Baar.
- Gasmaskergelaatstuk – Fr. Hageman.
- Gedicht Kasteel Nederhorst – G. Verheul.
- Krantenknipsels 1979 en 1990 – M. Spee.

- Twee foto's Wasserij "De Helling", Vreeland – A.v.d.Linden-Hageman.
- J.B. Zwagerman: Horstermeer 1945-1995 – Hr. Ten Have.
- J.v.d.Lans/H. Vuijsje: Lage Landen, hoge sprongen – Rabobank.
- Sculptuur van Jaap Hartman – Rabobank.
- Een tafel – C. Baar-de Weerd.
- Bouwtekeningen Gereformeerde Kerk en Pastorie aan de Dammerweg – B. Zweers.
- Melkbus Hofstede Rundervreugd – B.v.Leeuwen-van Huisstede.
- Pen Reparatieinrichting J.v. Huisstede – B.v.Leeuwen-v.Huisstede.
- Schrijfblok v.Rijswijk-den Dekker – B.v.Leeuwen-v.Huisstede.
- Microfiches Bevolkingsregister Nederhorst den Berg – SAGV.
- Filmbeelden "Hooibouw" en "Demping Reevaart" – A. Vendrig.
- Filmbeelden "IJsbaan" en "Avondvierdaagse" – IJsclub N.d.B.
- Jubileumfonds.
- Vergrotingen ansichtkaarten – R.E. Kroon.
- Gooi- en Eemlander 11 jan. 1971 – J.J. van Benschop.
- Scherven – A. Timmerman.

VAN DE KAART

Ruud Verkaik

Café "Neutraal" was gelegen aan de Vecht, aan de Vreelandseweg, tegenover de Esdoornlaan. De prentbriefkaart is in de nadagen van dit café uitgegeven door Jos Pe uit Arnhem en dateert uit 1960.

Deze uitspanning aan de Vecht heeft verschillende uitbaters gekend, zoals Dirk Hek, Jan Spaanse, Jan Rutgers, Veenman en Verseveld.

In de tijd van Rutgers moet het wel een bloeiend bedrijf geweest zijn, aangezien deze Rutgers zelfs een kaart uitgaf met een terras aan het water, voorzien van parasol en vlag én met een heuse houten rijwielstalling. Men kon er ook er roeiboten huren, het was een echt visserscafé met zo'n twintig boten.

In de jaren dertig had dit pand over de gehele achterkant en zijkant een veranda.

Ook de schrijver Nescio streek af en toe neer bij café Neutraal om te genieten van een welverdiende rust tijdens een fietstocht door de Vechtstreek. Met name in het jaar 1947 doet hij deze pleisterplaats aan. Over zaterdag 16 augustus schrijft hij:

"Fiets: langs de Gaasp en langs Weesp direct naar de brug bij fort Uitermeer. West oever Vecht naar Nigtevecht. Nederhorst den Berg, Café Neutraal in Overmeer, terrasje aan de Vecht. Vreeland, Westoever, terug over De Vink erg warm".

Dinsdag 19 augustus bezoekt hij alweer Café Neutraal en op de volgende dag doet hij de uitspanning weer aan; de dinsdagse fietstocht was hem blijkbaar zo goed bevallen, dat hij de dag er op precies dezelfde tocht ondernam.

Maandag 25 augustus bracht hem weer bij "Neutraal". Men zou haast denken, dat iets speciaals hem in deze periode zo vaak naar Overmeer voerde.

Vrijdag 29 augustus was hij weer in Overmeer te vinden na een fietstocht van de Gaasp en het Gein via Baambrugge en Loenersloot over Vreeland.

Daarna doet hij pas op 2 juni 1950 op een tocht van station Abcoude over Nederhorst den Berg, Vreeland en Baambrugge voor

het eerst het cafeetje weer aan: "Gezeten aan den wallekant van het visscherskroegje (voorheen café "Neutraal") onder een lindeboompje een uur lang en gekeken op de weilanden, de wouden van Loenersloot, de rook van de Baambrugger melkfabriek op den horizon en het verre torentje van Baambrugge en het gekwetter van de karekiet en zon op het water. Om ½ 2 opgestapt, Nederhorst den Berg , langs Hinderdam, gezicht op Nederhorst den Berg met de twee torens en den molen en een klein spitsje over de wei en de boomgaarden...."

Dit is de laatste keer dat Nescio melding maakt van een rust op het terras van café Neutraal te Overmeer. (Zie verder: Werinon nr. 30).

Voor Overmeeders, die niet zo wilden laten weten dat ze regelmatig het café bezochten, lag het pand ideaal, het was namelijk achterom, via het Jaagpad haast ongezien voor nieuwsgierige ogen, te bereiken en te verlaten.

Een van de laatste officiële aangelegenheden, die er plaats vond was de receptie op 26 maart 1960 ter gelegenheid van de opening van de inmiddels ook al verdwenen Van Harinxma thoe Slooten kleuterschool in Overmeer.

Foto's hiervan, in het bezit van de HKN, geven een mooi beeld van tuin en huis en een prachtig uitzicht over de Vecht naar de boerderij van de familie Meijer aan de overkant. In het interieur staat een heuse televisie te pronken.

Deze uitspanning aan de Vecht zou in deze tijd, door zijn ligging en grote tuin, een mooi rustpunt voor de pleziervaart geweest kunnen zijn om er een heerlijk biertje te drinken of een hapje te eten.

DE FAMILIE HARDEWEL IN NEDERHORST DEN BERG IN DE 18^e EEUW

Els N.G. van Damme

Onlangs kwam de Historische Kring in het bezit van een document (afb.1), afkomstig van de zolder van de bottelarij van de familie H. Kruimel in Amsterdam. De familie Kruimel behoorde tot een bekende wijnkopers- en bierbrouwersfamilie, waarvan een voorvader, Gerlach Marinus Kruimel, omstreeks 1850 mede-eigenaar was van de eeuwenoude (1592) en destijds overbekende bierbrouwerij "De Hooiberg" in Amsterdam. Het document is vervaardigd in het jaar 1800 door François de Richemont. Wij weten niet zeker ter gelegenheid van welk voorval deze tekening gemaakt werd, maar het is duidelijk dat het een herdenking betreft in de familie Hardewel. De gegevens vertellen ons dat Jan Hardewel en Maria Jonker in 1777 in Nederhorst den Berg trouwden en wij weten dat zij zeven kinderen kregen, waarvan er één na twee weken overleed. Het document zou gemaakt kunnen zijn ter herdenking van hun 25-jarig huwelijk, dat zij in 1802 zouden vieren. Zoals later in dit verhaal zal blijken, is het jaar 1802 een droevig jaar geworden voor het gezin Hardewel. Enige naspeuringen leidden tot de volgende achtergronden.

Jan Hardewel kwam uit een familie, die vele jaren tot de notabelen van ons dorp behoorde. Zijn overgrootvader, Jan Hardewel, was chirurgijn en getrouwd met Machtelt Kramer. Hij verbleef aanvankelijk in Muiden, waar hij evenwel niet werd geboren en vanwaar hij zeker al vóór 1691 naar Nederhorst den Berg kwam, want zijn kinderen werden er gedoopt en hij praktizeerde daar ook. Er is een vermelding dat hij daar (in 1695) de dood van een kind vaststelde, dat bleek te zijn verdronken.¹ Van twee van hun vijf kinderen vernemen we later meer. Hun dochter Dorothea, trouwde op 8-11-1722 in Nederhorst den Berg met Abraham Hoedijck uit Delft en hun zoon Jacobus huwde ook in Nederhorst den Berg (17-11-1723) met Jannetje Jans Bruijnen uit Loenen.



1. Herdenkingsprent voor de familie Hardewel. François Richemont, 1800.

Van deze zoon Jacobus, dus de grootvader van de Jan van het genoemde document, weten we niet welk beroep hij uitoefende. Hij begon zijn loopbaan in Amsterdam, waar hij en zijn vrouw Jannetje Jans Bruijnen, hun eerste twee kinderen, Machtelt en Jan, lieten dopen, respectievelijk in de Nieuwe Kerk en in de Westerkerk. Daarna trokken zij naar Nigtevecht, waar in 1727 Weijntje werd gedoopt en ze kwamen tenslotte weer in Nederhorst den Berg terecht, waar Abraham werd gedoopt (13-7-1732) en waar beide ouders ook stierven, Jacobus reeds op 38-jarige leeftijd.

Jacobus' zoon, Jan Hardewel Senior zoals hij werd genoemd, was dus de vader van onze Jan Hardewel. Hij woonde, toen hij in 1744 trouwde, in Nigtevecht. Volgens de kerkboeken kwam hij in 1754⁵ in Nederhorst den Berg, maar hij moet daar eerder gewoond hebben, want zijn eerste kind werd in 1744 al in Nederhorst den Berg gedoopt. Hij trouwde met Neeltje Jans de Roy uit Mijdrecht. Hoewel het de gewoonte was om te trouwen in de gemeente waar de bruid vandaan kwam, trouwden zij in Nederhorst den Berg. Zij stichtten daar een gezin van tien kinderen (zie bijlage), waarvan Jan Hardewel Jr., degene waarvoor bovengenoemd document vervaardigd werd en dus hoofdpersoon in dit verhaal, de oudste overlevende was.

Jan Hardewel Senior werd een belangrijk man in Nederhorst den Berg. Hij bekleedde vele jaren het eerzame ambt van schepen. Een schepen speelde een belangrijke rol op rechterlijk en bestuurlijk gebied. Jan Hardewel Sr. vertegenwoordigde tevens vooraanstaande mensen, bijvoorbeeld Leendert de Neufville (van zijn grafombe is nog een klein deel zichtbaar in het koor van de kerk op de Berg) bij transacties die voor schout en schepenen moesten plaatsvinden en in hoge functies die genoemde De Neufville bekleedde.² Hij stond ook op goede voet met de wijnhandelaar Gerrit Noppen, die stamde uit een wijnkopersgeslacht en wiens grootvader enige tijd eigenaar was van de reeds genoemde brouwerij "De Hooiberg" in Amsterdam³.

Jan Hardewel Sr. was op 25 oktober 1777 gemachtigde bij de verkoop van Noppens buitenplaats "Overmeer" aan Jean François Bentink.⁴ Waarschijnlijk heeft Hardewel het document dat aanleiding vormt voor dit verhaal, aan zijn bevriende relatie Gerrit Noppen gegeven en zo kan het in diens brouwerij "De Hooiberg" terecht gekomen zijn. Daar werd het later door de familie Kruimel, immers in de vorige eeuw ook bij de brouwerij "De Hooiberg" betrokken, gevonden.

Jan Hardewel Sr. was van beroep kastelein. Dat beroep omvatte vroeger meer dan tegenwoordig. Kasteleins vervulden een belangrijke rol in de handel en stonden passerende reizigers met raad en daad terzijde. De kastelein legde voor hen contacten met kooplieden, schippers, geldschieters, makelaars en notarissen en aangezien Nederhorst den Berg langs een belangrijke vaarroute van Amsterdam naar Utrecht en het verdere achterland was gelegen, zal die functie ook hier zeker inhoud gehad hebben.

In 1764 kocht Jan senior uit de erfenis van Henriëtte Johanna van Soesdijk, de dochter van schout Hendrik van Soesdijk, het grote huis Voorstraat 15-17. Hij richtte het in als eethuis (*ordinaris*) en logement.⁶ Dit huis droeg tot dan toe de naam "Voortdijk", omdat Henriëtte van Soesdijk, die daarin woonde, gehuwd was met Gerard van der Voort. Veel later is het logement aan de familie Bak gekomen.

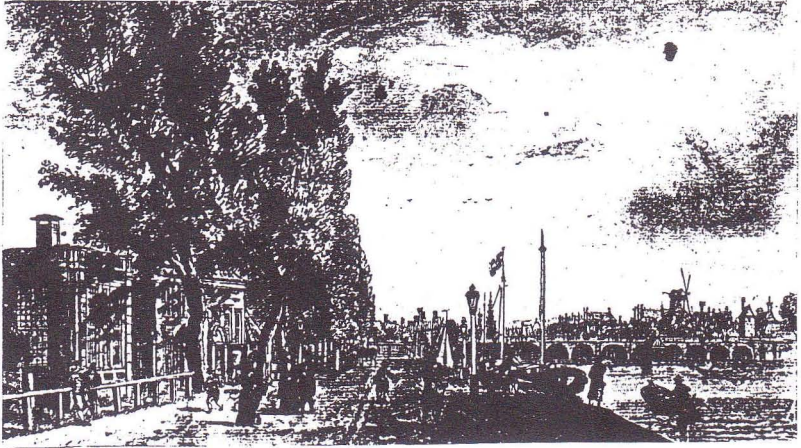
Jan Hardewel Junior vertrok in 1769 uit Nederhorst naar Ouderkerk.⁵ Hij trad in de voetsporen van zijn vader. Hij werd kastelein. Hij oefende zijn beroep onder andere uit in de nog bestaande "Paardenburg" in Ouderkerk aan de Amstel, want bij de begrafenis van zijn pasgeboren zoon Jan in 1785 was hij op "Paardenburg" werkzaam. Toen hij trouwde op 26-12-1777, woonde hij volgens de huwelijksacte aan de *Tolbrug in Nieuwer Amstel*. De Tolbrug was een Amsterdamse tol bij de houten wipbrug over de Kostverlorenvaart, vanaf de tegenwoordige Tolbrugstraat naar de Baarsjesweg¹², vlak bij de huidige kruising van de Kostverlorenkade en de De Clercqstraat. Het was een brug die alleen bestemd was voor voetgangers en aan de hand geleid vee. Een voetganger moest er 1½ cent tol betalen. De tolbrug verleende toegang vanuit de stad

tot het Slatuinenpad, toentertijd een geliefde wandelweg voor Amsterdammers en leverde daardoor een behoorlijke bron van inkomsten. Deze regio behoorde destijds tot Nieuwer-Amstel (Amstelveen). Of Jan Hardewel Jr. daar ook als kastelein werkzaam is geweest, is niet duidelijk.

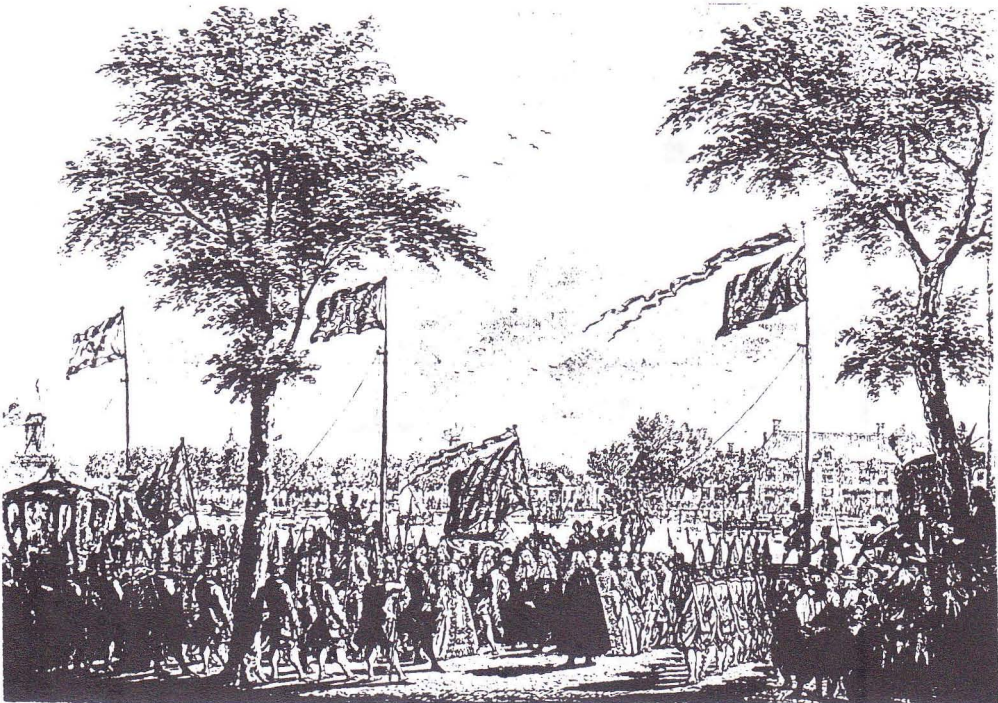
Hij trouwde met Maria Jonker, woonachtig in Amsterdam. Zij bleven in Amsterdam wonen en kregen er zeven kinderen, waaronder een tweeling.

Op 23-11-1786 verkocht hij, twee jaren voor de dood van zijn vader, diens logement aan de Voorstraat aan dominee Rappardus: "*Een Heerehuis met de Coepel aan de Vecht Thuin daarachter Koetshuis Paardestal Kolfbaan en Menagerie*".⁷ De jonge Jan Hardewel werd in deze verkoopacte omschreven als "*Messieur Jan Hardewel, wonende op de Beerebijt bij Amsterdam*". De dominee heeft het pand tot zijn dood in 1803 in zijn bezit gehad en zou er ook gewoond hebben.⁸

In 1786 konden we Jan Hardewel Jr. dus vinden op "De Beerebijt". De Beerebijt (afb.2) was een beroemde herberg aan de Amsteldijk, vermeld in de Camera Obscura van Hildebrand, en was een bezitting van het Burgerweeshuis te Amsterdam. In een publicatie uit 1915 wordt er een beschrijving gegeven van de Beerebijt: "*Wanneer men in vervlogen dagen de Utrechtsche Poort was uitgewandeld en het stukje Buitensingel was langs gegaan tot aan de eerste buitenplaats, Amstelhoek, die aan de Zaagmolenpaden grensde-waar nu de Hemonylaan en de Govert Flinckstraat te vinden zijn- kwam men al gauw aan de beroemde Beerebijt, bekend als afvaart- en aankomststation van de talloze jaagschuiten naar Utrecht en andere plaatsen, die hier zooveel leven brachten. Kortbij was de niet minder bekende Pauwentuin met zijn kolfbaan en heerlijke zitjes. Verder vertoonde zich een bonte rij oude buitenplaatsen: Amstelhoven, Amstellust, Rust-en-Werk (aan het Rustenwerkspad, dat nu Rustenburgerstraat heet), Amstelvreugde en meer combinaties met "Amstel"....*".⁹ Het was er dus altijd een drukte van belang en een komen en gaan van reizigers, kooplieden en vertierzoekers. Afb.3 toont ons het vertrek per jaagschuit van Prins Willem V met zijn vrouw prinses Wilhelmina vanaf de Beerebijt op 4 juni 1768.



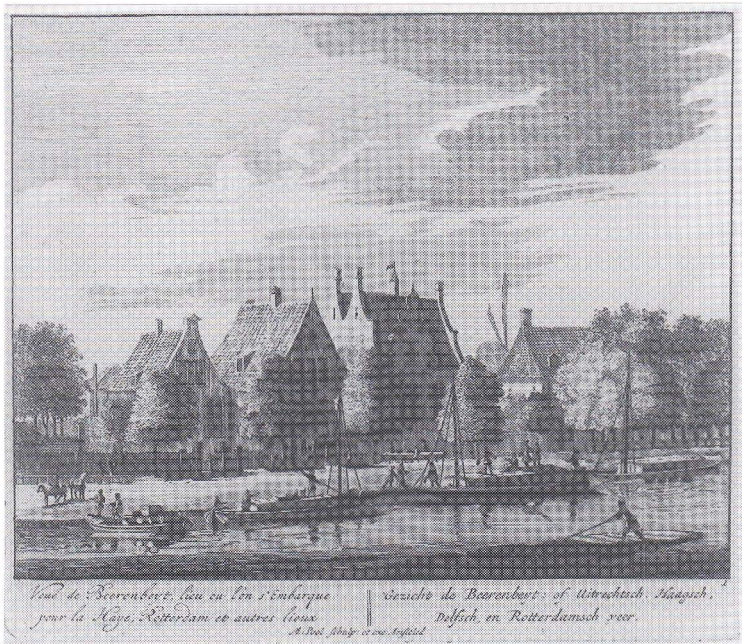
2. De Beerebijt langs de Amstel anno 1750. Tek. J. Schouten, GAA.



3. Het vertrek van stadhouder Willem V en prinses Wilhelmina uit Amsterdam op 4 juni 1768 bij herberg De Beerebijt. Tek. 1771, GAA

De herberg stamde uit het begin van de 17e eeuw (afb.4) en was genoemd naar een volksvermaak uit die tijd, namelijk het houden van gevechten tussen bulhonden of zogenaamde berebijters.¹⁰ Vaak liet men aftandse circusberen door de bulhonden verscheuren. Dergelijke praktijken werden door een keur in 1682 verboden,¹¹ vooral omdat door de kerken geklaagd werd over verstoring van de zondagsrust.

Het Burgerweeshuis verhuurde deze herberg en nadat in 1785 de huurster Johanna Vermeulen, weduwe van Gerbrand Jacobs, overleed, wilden de regenten van het weeshuis bij inschrijving de herberg opnieuw verhuren. De hoogste inschrijver was Jan Hardewel Jr., tot dan toe kastelein in "de Stichtse berg". Het is zeer wel mogelijk dat daarmee de Bergse herberg van zijn vader bedoeld is. In die tijd kan men de naam van ons dorp namelijk ook aantreffen als: "Nederhorst den Stigtsenberg".¹³



4. De Beerebijt, 17e eeuw. Tek.M.Pool (1676-1726), GAA.

Hoe ging het verder met Jan Hardewel? Hij werd in 1785 huurder van de Beerebijt voor een huurbedrag van f 2456.- per jaar.¹⁴ Een groot bedrag in die tijd. Bovendien moest hij ook aan het onderhoud nog het nodige bijdragen, want op 30 augustus 1786 werd in de notulen van het weeshuis gemeld dat de Beerebijt werd vertimmerd en Jan Hardewel wilde niet 8%, maar slechts 5% aan het benodigde kapitaal bijdragen. In 1789 moest de wal bij de Beerebijt worden hersteld. Al met al zal de opbrengst van deze herberg behoorlijk rendabel geweest moeten zijn. In augustus 1795 verzoekt Jan Hardewel de regenten om een overdekte kolfbaan bij de herberg te mogen maken. Dat verzoek wordt geweigerd, wellicht omdat er vier maanden daarvoor door hem uitstel van betaling was gevraagd.

In juli 1801 blijkt de Beerebijt verhuurd te worden aan Weijntje Hardewel, Jan's zuster. Zij betaalde f 2100.- huur. Het was van korte duur. Zij overleed op 5 juni 1802 en werd begraven in het familiegraf in de Hervormde kerk van Nederhorst den Berg (grafnummer 33). De familie maakte ongetwijfeld een zware tijd door, want in de periode 28 juli tot 16 augustus van datzelfde jaar stierven drie kinderen uit het gezin van Jan Hardewel en Maria Jonker op de leeftijd van respectievelijk 10, 16 en 22 jaar. Over de doodsoorzaak kan men slechts gissen. Pokken was in die tijd een belangrijke kinderziekte¹⁵, maar ook tering was een veelvuldige doodsoorzaak.¹⁶ Het lijkt niet onwaarschijnlijk dat de kinderen aan tering zijn overleden, want hun tante Dorothea, in hetzelfde huis woonachtig, stierf op 5 October 1799 op 46 jarige leeftijd aan een borststerfing (afb.5).

Jan vroeg toestemming om de huur weer te mogen overnemen. In 1804 werd hem opnieuw een huur voor de tijd van twee jaar toegestaan, maar op 10 september 1805 overleed hij aan een zware ziekte (afb.5). De zaak werd nu voortgezet door zijn vrouw. In 1806 werd door de regenten besloten haar de huur voor de tijd van vier jaar te gunnen, in 1810 andermaal voor zes jaar, daarna tot maximaal 1822. Maria stierf op 8 maart 1825 in de Beerebijt op 75-jarige leeftijd, na een ziekte van slechts twee dagen (afb.5) In haar overlijdensacte wordt zij nog logementshoudster genoemd.

Haar drie overgebleven kinderen zijn met de zaak gestopt en zijn gaan wonen op de Hofstede "Schoonzigt", later "Halfweg 't Kalfje" geheten, langs de Amstel. Alida overleed daar in 1857 en Anna stierf in 1862 (afb.5) . De enige overgebleven zoon Jan overleed in 1866, ongehuwd, zonder familie na te laten. Hij woonde toen aan de Binnen-Amstel bij de Prinsengracht (afb.5). Met zijn overlijden eindigde het geslacht Hardewel. In de thans beschikbare lijsten van Nederlandse familienamen komt de naam Hardewel niet meer voor.

Heden morgen, om half tien uren, overleed onze geliefde
de Zuster DORETHEA HARDEWEL, aan een Borstteeringz
in den ouderdom van circa 46 Jaren; Geveende, aan alle
Vrienden en Naastbadaanden, van dit ons treurig verlies
kennis.

Beerebyl
den 5 October 1799.

JAN HARDEWEL;
WYNTJE HARDEWEL.

. Heden overleed, aan een zwaarte Ziekte, en een
Echtverbintenis van 28 Jaaren, tot myne en myner drie
Kinderen inzalge droefheid, in den ouderdom van ruim 59
Jaaren, myn waarden Man, JAN HARDEWEL; verzoeks
van Condoleantie-Brieven verhoord te blyven.

Amsterdam
10 September 1805.

MARIA JONKER,

Wed. van JAN HARDEWEL.

NB. De Affairs in de Beerebyl, zal door my worden
voortgezet, beveelende my nederig in myner Begun-
stigers gunst en recommendatie.

. Heden overleed, na een smartelijk en geduldig lijden
van twee jaren, onze hartelijk geliefde Zuster, ALIDA
HARDEWEL, diep betreurd door A. HARDEWEL.
Hofstede SCHOONZIGT, J. HARDEWEL.
Amstelijk, 5 October 1857.

. Op heden overleed, aan de gevolgen eenor ernstige
ongesteldheid, mijne hartelijk geliefde Zuster ANNA HAR-
DEWEL. J. HARDEWEL.

AMSTERDAM, 1 Maart 1862.

. Heden overleed, aan verval van krachten, de Heer
JAN HARDEWEL. J. H. VAN DER MEER DE WIJS.
AMSTERDAM JONKS. KLEEBLAD.
11 October 1866. F. ROLFF.
Eenige kennisgeving Execut. Test.

. Allen, die iets te vorderen hebben van, of verschul-
digd zijn aan wijien den Heer JAN HARDEWEL, laatst
gewoond hebbende te Amsterdam, op den Binnen-Amstel
bij de Prinsengracht, en aldaar op den 11^{den} October jl.
overleden, worden verzocht, hiervan schriftelijk en franco
opgave te doen, vóór den 30^{sten} November 1856, ten
kantore van de Notarissen CLAASEN & JÄGER, Oude
Turfinarkt aldaar.

Na veel vijven en zessen hadden de regenten van het weeshuis inmiddels (in 1864) besloten de Beerebijt te verkopen. De nieuwe eigenaar was Dr. Samuel Sarphati, een bevorderaar van de volkswelvaart. Hij had een parkplan ontworpen voor dit gebied. Wegens gebrek aan gelden moest hij de uitvoering van deze plannen echter overlaten aan de Nederlandsche Bouwmaatschappij. Van Sarphati's plannen kwam weinig terecht. De Bouwmaatschappij sloopte de herberg in 1880 en ter plaatse bevindt zich nu de Tweede Jan Steenstraat.

Met dank aan de familie Iwema te Middenmeer voor het ter beschikking stellen van het beschreven document.

Bronnen.

1. ORA Ned.d.Berg 3361:395 (1695) SAGV, Hilversum.
2. Els N.G. van Damme en Marieke Verheul, De Prutmolen in Overmeer. Werinon 31:42-49, 1998.
3. Dr. I.H. van Eeghen, De brouwerij de Hooiberg. Jb.Amstelodamum 50:40-97, 1958.
4. Els.N.G. van Damme, De buitenplaats "Overmeer" in Nederhorst den Berg, gebouwd en bewoond door migranten, 1700-1845. TVE 15: 211-220, 1997.
5. DTB, lidmatenregister Ned.d.Berg. SAGV, Hilversum
6. ORA Ned.d.Berg 3357:94 (1764) SAGV, Hilversum.
7. ORA Ned.d. Berg 3359:97(1786) SAGV, Hilversum.
8. M.Löwenthal-Bak, De geschiedenis van de familie Bak. Cont.bl. Hist. Kring Ned.d.Berg 4 (13):319-322, 1994.
9. D.S., De Amstel langs. Mndbl. Amstelodamum 2, pg. 99, 1915.
10. B.de Ridder, De Beerebijt en de Keizerskroon. Mndbl. Amstelodamum 52: 56-65, 1965.
11. Jaap Kruizinga, Het XYZ van Amsterdam I. A'dam Publ. 1995
12. J.Vriese, De voormalige tolleren om Amsterdam. Ons Amsterdam 8, 157-159, 1956.
13. Verkoopakte van "Voortdijk". Not. Rijk van Vliet, Utrecht 1760. Inv.nr. U238a002, RAU.
14. Notulen Burgerweeshuis Amsterdam, 1785. GAA.
15. Herman Diederiks, Een stad in verval. Amsterdam omstreeks 1800.Amst. Hist.reeks 4; Hist. Seminarium Amsterdam 1982.
16. Collegium medicum et obstetricum. Arch. 27, nr.66 GAA.

Bijlage

A. Mr. Jan Hardewel, begr. Ned.d.Berg 17-9-1751, chirurgijn tr. Machtelt Kramer, begr. Ned.d.Berg 17-1-1722.

Kinderen ged. te Ned.d. Berg:

1. Dorothea ± 1689, begr. Ned.d.Berg 28-2-1767 (graf 33), tr. Abraham Hoedijck uit Delft.
2. dood kind 29-8-1691
3. Gerardus 26-2-1693, overl.?
4. Jacobus 18-10-1696, zie **B**
5. Thomas 7-5-1699, overl. 21-12-1699

B. Jacobus Hardewel, ged. Ned.d.Berg 18-10-1696, begr. Ned. d. Berg 26-6-1734 tr. Ned.d.Berg 17-11-1723 Jannetje Jans Bruijnen, ged. Loenen 29-5-1695, begr. Ned.d.Berg 6-12-1762 (graf 33), dr. van Jan Bruijnen en Weintje Michielze in de Kamp.

Kinderen ged. te A'dam:

1. Machtelt 18-10-1724
2. Jan 11-1-1726, zie **C**
te Nigtevecht:
3. Weijntje 13-4-1727
te Ned.d.Berg:
4. Abraham 13-7-1732, begr. 26-6-1734

C. Jan Hardewel Sr., geb. Amsterdam 11-1-1726, begr. Ned.d.Berg 11-12-1788 (graf 33) tr. Ned.d.Berg 7-6-1744 Neeltje Jans de Roy, geb. Mijdrecht, begr. Ned.d.Berg 17-4-1783, dr. van Jan de Roy

Kinderen geb. te Ned.d.Berg:

1. Jacob 22-11-1744 overl. Ned.d.Berg 24-11-1749
2. Jan 12-4-1746, zie **D**
3. Neeltje 10-9-1747 begr. Ned.d.Berg 22-4-1796 ("in stilte")
4. Jacobus 6-10-1749 begr. Ned.d.Berg 1-9-1788 (graf 33), waarsch. ongehuwd
5. Pieter Raymond 21-8-1751, overl. 14-9-1751
6. Dorothea 26-11-1752 begr. Ned.d.Berg 9-10-1799
7. Weijntje 27-5-1755 begr. Ned.d. Berg 5-6-1802 (graf 33)
- 8/9. Tweeling begr. 10-1-1757
10. Gerrit 4-4-1759 begr. Ned.d.Berg 13-7-1799 (graf 33), ongehuwd

D. Jan Hardewel Jr., geb. Ned.d.Berg 12-4-1746, overl. Amsterdam 14-9-1805; tr. Ned.d.Berg 26-12-1777 Maria Jonker, geb. Amsterdam 25-12-1749, overl. Amsterdam 8-3-1825, dr. van Dirk Jonker en Aaltje Bakker.

Kinderen ged. te Amstelveen:

1. Neeltje 4-2-1780, begr. Amsterdam 31-7-1802
2. Alida 6-7-1782, overl. Nieuwer Amstel 5-10-1857, ongehuwd
3. Jan 13-5-1785, begr. Nieuwer Amstel 28-5-1785
4. Anna 8-8-1786, overl. Amsterdam 1-3-1862, ongehuwd
5. Jansje 8-8-1786, begr. Amsterdam 28-7-1802
6. Jan 10-12-1788, overl. Amsterdam 11-10-1866, ongehuwd
7. Dirkje 23-4-1792 niet aangetroffen in Amstelveen, begr. Amsterdam 16-8-1802

ZOMAAR IEMAND

Gerard Baar

Mijnheer Frits is niet meer. Hij was allang weg uit de Berg en woonde op de Bergweg in een niet nader te noemen gemeente. Hij is 86 geworden en leefde al voor de Spiegelplas ontstond. Frits van Olphen was een van de 3 broers die gedrieën een eierpoederfabriek bestierden op de plek waar voorheen Wasserij Slokker was, nu jachthaven "De Rietlanden" ligt.

Uit de Berg weg, op de Bergweg gaan wonen, die man had een vooruitziende blik. Zelfs de Wijde Blik wordt niet van ons als we niet tot de tegenaanval over gaan. 's-Graveland lijkt haar eigen graf te graven door te veel terug te blikken in het verleden in de ongunstige zin van het woord. Rancuneus gedrag is daar aan de orde van de dag. À propos. Ter Aar (ZH) wordt op 1 januari 1999 ter aarde besteld en als 's-Graveland niet wat gezonder gaat leven halen zij het jaar 2000 niet. Het strookt niet met mijn innerlijke roerselen, maar politici kunnen toch gaan verdelen en heersen! Divide et règne. Een eeuwenoud begrip. Vechtplasserberg klinkt iets anders dan Werinon, maar geeft hoop. Buiten kijf staat dat hier alles is begonnen. Wij hadden al droge voeten, toen de anderen nog in hun ondoordringbare moerassen rondploeterden.

Het is echter een kunst apart om van de omstandigheden gebruik te maken. Wij hebben een dorp met slechts 5500 inwoners. Door ondernemersgeest is het een modern dorp geworden dat er geknot en wel bij staat. Ankeveen heeft het slapend voor elkaar gekregen, dat op veel kaarten al het water vanaf Hollands End en Stichts End tot aan onze fraaie kerken toe heel groot "Ankeveense plassen" wordt genoemd. Het wordt tijd voor herbezinning.

Vechtplasserbergse plassen, die naam haalt op de kaart gegarandeerd Maarssen. Het ultieme! En dan worden de anderen vast wel wat intiemer zonder hun plaats te vergeten.

Mijnheer Frits, ja. Als enige van de 3 broers adoorde hij de watersport, maar dan niet van comfort gespeend. Daartoe had hij zich een jacht aangeschaft, dat geheel bij zijn status paste. Een adembenemend gezicht (in die jaren) voor de echte liefhebber nog sterker tot zijn recht komend door al het kleine dat er omheen lag te

dobberen in de niet aflatende golfslag. Een aangevlogen droom uit de Côte d'Azur. Dat heeft uiteindelijk averechts gewerkt, vandaar dat het op Schiphol zo druk is.

Mijnheer Frits treft geen schuld, die was van een andere tijd, toen alles nog nieuw was en overzichtelijk.

De jeugd van Nederhorst den Berg stortte zich massaal op het tikken van eieren en tikte hun zakgeld, met overuren en al, bij elkaar om ergens naar toe te werken. De jacht was begonnen. Het mondde uit in het dag en nacht weg willen vliegen. Ansichtkaarten sturen is er niet meer bij, dus zwaai ik naar ieder vliegtuig, omdat je nooit weet wie er in zitten. Soms denk ik wel eens: het eierpoeder achterna. Dat ging tenslotte de hele wereld over, zelfs naar China.

Ik tikte geen eieren, maar bracht kranten rond. Volkskrant, Vrije Volk, Het Parool, Trouw en de laatste edities van de Tijd en Maasbode. Welke zijn er overgebleven? Het is te vergelijken met het samenvoegen van gemeenten. De naam blijft het grootste struikelblok.

Wij mochten nog iets moois verrichten in die jaren. Schildersbedrijf R.J. Baar & Zn. v/h Stijvers kreeg van Mijnheer Frits de opdracht zijn jacht net zo wit te schilderen als de sneeuw op de toppen van de Sierra Nevada. Dat was heel ver weg in die jaren, maar nu weet iedereen dat Granada daar in de buurt ligt. Wij gingen welgemoed aan de slag, soms angstig naar de hemel kijkend, omdat je nooit weet wat daar vandaar komt en ook omdat je je in die tijd afvroeg of je daar wel ooit zou komen, omdat je weinig fout mocht doen.

Alles zat mee tot het einde toe. Na het einde kwam er nog een einde. Niet de hemel maar de hel. Enkele werknemers van de eierpoederfabriek staken bij draaiende wind een hoop afval in de fik. Hetgeen zich vertaalde in zwarte stippen op het spiegelgladde oppervlak van het jacht.

Wat er niet allemaal boven komt bij het zien van een overlijdensad-vertentie.

Overzicht van archieven en klappers betreffende Nederhorst den Berg

Streekarchief voor Gooi & Vechtstreek

adres: Oude Enghweg 23, Hilversum, Postbus 9900, 1201 GM

openingstijden: ma. t/m vr. 13.00-17.00 uur, 's morgens op afspraak

telefoonnummer: 035-6292646

Archieven van:

* betekent dat er een toegang is op het archief in de vorm van een inventaris of plaatsingslijst.

dorpsbestuur, municipaliteit, gemeentebestuur, 1625-1813 *

idem, 1700-1936 *

gemeentebestuur, 1939-c.1968 *

bevolkingsregisters (1830) 1850-1939 (1944) *

burgerlijke stand: geb. 1811-1892, huw. 1811-1912, overl. 1811-1932

oud-rechterlijk archief, 1620-1811 *

notarissen, 1664-1710, 1770-1789 *

Blijkpolder, 1708-1951 *

Broekerpolder, en Heintjesrak- en Broekerpolder, 1762-1950 *

Heintjesrak- en Broekerpolder, -1979

Horn- en Kuijerpolder, 1746-1962 *

Horstermeerpolder, 1612-1980 *

Spiegelpolder, 1779-1979 *

Spiegel- en Blijkpolder, -1979

Ned. Hervormde Gemeente, (1600) 1625-1954 *

DTB's (doop- trouw- en begraafboeken daterend voor 1811) *

doopboeken (hervormd), 1639-1823

dopen rooms-katholiek: tot 1810 behoorden de parochianen tot de
statie Ankeveen (geen DTB aanwezig)

trouwboeken (hervormd), 1639-1823

begraafboeken, 1625-1828

klappers op naam en soort akte van:

Oud-rechterlijk archief (ORA):

3357 deel I (transporten en hypotheke) 1757-1774

3357 deel II (transporten en hypotheke) 1757-1774

3358 (transporten en hypotheke) 1775-1783

3359 (transporten en hypotheke) 1782-1802

3360 (transporten en hypotheke) 1803-1811

3361 deel I (schepenakten) 1577-1655

3361 deel II (schepenakten) 1660-1710

3362, 3363, 3364 (schepenakten) 1722-1773

3365 (schepenakten) 1773-1811

Op de studiezaal bevindt zich de historische bibliotheek. Er wordt naar gestreefd om hierin ook alle (historische) publikaties betreffende Nederhorst den Berg op te nemen.

Afbeelding omslag:
Collectie Historische Kring Nederhorst den Berg